

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. IX. De Hymnis. Hymnorum usus antiquissimus. De Hymnis Orphei. Varia genera Hymnorum. Laudantur Hymni ex sacris, & prophanis auctoribus. Quid sit Hymnus. Quo ritu cantari soleant.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

sibilo aere tenuis susurrantis : audite monentem. sequimini trahentem, nolite rebellantem patrum vestrorum proterviam imitari, de quibus scriptum est, *Cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem.* Et illi quidem terga verterunt Deo, cum ipse nunquam misericordiae suae beneficia ab eis subtraxerit. Nam *Quadraginta annis*, dicit Dominus, *diffensus fui generationi huic, jurgatus sum cum populo isto, proximus iustis in signis, & mirabilibus: Et dixi, semper hi errant corde, semper corde obdurato in peccatis contentiosè egerunt adversum me. Ipsi verò non cognoverunt vias meas, opera mea, & præcepta, vias vitæ, & semitas salutis: quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Irrevocabili nimirum sententia decrevi, ne in terram quietis, quam promiseram Patribus eorum, ingrederentur. Ingens poena hæc est, horrendumque supplicium adversus impios, qui vocem Domini contemnunt audire. Magnus terror, ait Augustinus *m*, ab exultatione cœpimus, sed ad magnum timorem conclusit Psalmus iste. Jurantem hominem debes timere, ne propter jurationem faciat, quod contra voluntatem ejus est: quanto magis Deum, qui nihil temerè jurare potest? Ecclesia itaque à spiritu veritatis edocta nocturnæ precis initio hunc Psalmum decantat, ut discamus exultare Domino cum tremore, quasi hilares, sed nondum securi. Quia verò benè cœpisse dimidium operis fecisse est, maximoperè studendum est, ut hoc solemne nocturnæ synaxis exordium pio mentis affectu, & sincera cordis intentione percurramus, omnes creaturas Dei ad ejus laudes nobiscum decantandas alacriter invitantes.

§. IX.

De Hymnis.

Hymnorum usus antiquissimus. De Hymnis Orphei. Varia genera Hymnorum. Laudantur Hymni ex sacris, & prophanis auctoribus. Quid sit Hymnus. Quo ritu cantari soleant.

I. N Ulli dubium est Hymnorum usum antiquissimum esse. Homerus enim, & illo majores natu Linus, Musæus, & Calli-

m Aug. in hunc Psalm.

machus ingentem illorum Deorum turbam pluribus, iisque doctissimis Hymnis celebrarunt, quorum venustatem etiam nunc vel ipsi sapientissimi viri admirantur. Auctor est Pausanias in Bœoticis, Licium Oden primum omnium Hymnos composuisse. Alii *n* hunc primatum Anthi Anthedonio tribuunt. Sed quicquid sit de primo Hymnorum Auctore, illud certissimum est, quod & Pausanias *o* advertit, Hymnos Orphei religione, sanctitate, & elegantia cæteris omnibus antecire. Claruit hic, teste Suida *p*, sub Judæorum iudicibus sublato Atheniensium regno: eumque primas Theologiæ partes post Hermetem Trismegistum obtinuisse Marcellus Ficinus *q* asseverat. Sed & Gregorius Nazianzenus *r* Pythagoricam Philosophiam ex eo produsse innuit, & Cyrillus Alexandrinus ejusdem Hymnos præ cæteris commendat lib. 1. contra Julianum. Jacobus Boulduc *r* hunc verè, & Moisaicæ Theologiæ sectatorem fuisse non sine probabilibus conjecturis suspicatur. Tatianus *r* quidem, Clemens Alexandrinus *u*, aliique nonnulli *x* negant Hymnos Orphei esse, qui ejus nomine insigniti circumferuntur, sed Onomacriti Atheniensis, vel cujusdam Cercopis: sed istos errasse, & revera Orpheum extitisse, atque Hymnos composuisse sapientum auctoritas, omniumque Doctorum consensus evincit, ut Guillelmus Canterus *y* in novis lectionibus observat. Princeps Mirandulanus una, & triginta conclusionibus practicè ostendit à se primum reperta in Orphicis Hymnis magiæ naturalis occulta mysteria, secretam scilicet humanarum, divinarumque rerum sapientiam. Mercurium verò Trismegistum Hymnos item scripsisse, quibus in sacris utebantur Ægyptii tradit Clemens Alexandrinus *z*. Varia sunt autem Hymnorum genera, quibus vetusto sacrorum ritu utebantur Græci. Præcipua fuere tria, quæ Cœlius Rhodiginus *a* enumerat, Profodion, Hyporchema, Stasimon: Profodion, Litanía, sive supplicatio dicebatur, cum sacrificium ad altare proferrent: Hyporchemata concinebant saltantes in altaris ambitu, ubi sacra jam igni admora forent: mox cum quiescentes canerent, stasima

Nnnn 3 voca-

n Scaliger. l. 1. Poetic. c. 46. o Pausani. in Botic. p Suid. v. Orph. q Ficin. præm. in Pimandy. r Nazianz. orat. 33. num. 30. s Boulduc. lib. 3. de oggio Christiano. t Tatianus or. adv. Græc. in fine. u Cl. Alex. 1. Strom. x Cicero 1. de Nat. Deor. y Canter. nov. lect. lib. 3. c. 3. z Clem. Alex. 5. Strom. a Rhodig. lect. antiq. lib. 8. c. 3. & lib. 4. cap. 5.

vocabantur. Plura de Hymnis Photius *b* ex Procli laudabilibus de re poetica. Hymnum, inquit, sic dictum ajunt, quasi *ἑπιμνηστικόν*, id est commemoratio quaedam sit, & quasi in memoriam revocet res gestas eorum, qui hymnis celebrantur. Quare omnia melici carminis genera in gratiam sacrorum ministrorum conscripta hymni vocabantur. Hujusmodi sunt Profodion, Pæan, Dithyrambus, Nomos, Adonidia, Jobacchus, Hyporchemata, Parthenia, Daphnephorica, Olchophorica, & precatoria. Profodion dicebatur, cum ad aras, aut templa accederent, & in accessu ad tibiam caneatur. Pæan olim Apollini, & Dianæ attributum, ut pestis morbique depellerentur. Dithyrambus in Bacchum conscriptus, Nomion in Apollinem. Est autem Dithyrambus concitatus, & multum furoris cum saltatione ostendens, & ad affectus vehementiores comparatus, quare Phrygiam, & Hypophrygiam adhibet harmoniam, & concitatus est numeris, & dictione utitur simpliciori: Nomos contra per affectus, & numeros leviores remittitur, composito gradu ac magnifico incedit, & Lydio modo temperatur. Adonidia in Adonim referebantur. Jobacchus in feitis, & sacrificiis Bacchi cum insolenti fremitu caneatur. Hyporchema vocabant carmen cum saltatione decantatum. Parthenia virginum choris adaptabantur. Daphnephorica cum lauros nono quoque anno Apollini inferebant. Olchophorica ab Atheniensibus caneantur palmites vitis gestantibus plenos maturis uvis, quod ipsi Olchin vocarunt, unde & carminibus nomen inditum est. Precatoria ab his componebantur, qui à Deo aliquid rogarent. Hæc Photius ex Procli *γεννησις*. Aliam hymnorum divisionem tradit Scaliger *c* in Poeticis: seu verius Menander Rhetor initio libri de divisione causarum in genere demonstrativo, à quo Scaliger eam accepit. Sunt enim hymni Glytici, sive evocatorii, aut invocatorii: sunt apopemptici, quibus ethnici Deos suos quasi abeuntes postremo festorum die prosequantur. Sunt etiam Physici, quibus dies, & nox: mychici, quibus iustitia, & pax celebrantur. Sunt genealogici, proscutici, heroici, pæanes, & mixti: Qua vero ratione ad colenda Numina adhiberentur hymni, docet Natalis Comes *d* in Mythologis.

2. Obscurum est quod minutores quidam Scriptores ajunt, primum hymnorum usum in

b Photius col. 239. *c* Scal. l. 3. poetic. c. 112. *d* Nat. Comes lib. 1. cap. 16.

agresti, rudique vita apud pastores extitisse: nullum enim extat hujusce ritus vestigium. Romæ à Saliis Sacerdotibus Martis hymni saliares à Numina Pompilio compositi cantabantur ante omnem Poetarum memoriam. Non est autem cur Græci semper mendaces primam hymnorum inventionem sibi arroganter attribuunt: Moyfes enim, cujus ingenium, & mirabilem dicendi vim Dionysius Longinus *e* miratur, & alii vates Hebræi hymnos Deo cantantur multis ante seculis quam in Græcia Poetæ flourerent. Atque ut fileam de cæteris, Moses vixisse creditur octingentis circiter annis ante conditam Urbem, adhuc vigente prima Monarchia Assyriorum. Rex quoque David à Philone Hebræo hymnographus autonomasticè nuncupatur, & in morem Pindari, Flacci, & Alcæi lyra excellenter personnit. Age verò quam excellens, quam nobilis Hymnorum usus dicendus est, quos non solum Apostoli, & alii fideles in primitiva Ecclesia frequentarunt, sed ipse etiam Christus exemplo suo commendavit? *Et hymno dicto*, ajunt Evangelistæ *f*, *exierunt in montem olivarum*. Dubitavit olim Carolus Magnus Imperator, quisnam fuerit Hymnus iste, quem dixit Jesus post cenam, cumque hanc quæstionem Albino Flacco *g* propoluisse, respondit ille longa, & elegantis epistola, confutatque primò eorum sententiam, qui dicunt fuisse aliquem psalmum: tum asserit, vel non omnia ab Evangelistis scripta esse, vel Hymnum fuisse partem illam sermonis, *Pater clarifica filium tuum*, & quæ sequuntur Joannis XVII. Iste est Hymnus, ait Albinus, sacratissimus, & pulcherrimus, & cunctis pernecessarius credentibus, quem advocatus noster Dominus Jesus Christus peracto nostræ salutis, & suæ pietatis convivio magna dulcedine, & mirabili suavitate præsentibus suis discipulis decantavit. Ipse est hymnus, quem in spe vitæ æternæ beatitudinis memoria tenere debemus. De Hymnis quos caneant Christiani initio nascentis Ecclesiæ multa Eusebius *h* ex Philone. Dionysius libro de divinis nominibus passim hymnos admirabilis viri Hierothei magistri sui citat, & commendat, quem imitatus scripsit & ipse plures Hymnos, qui tamen injuria temporis perierunt. Idem Dionysus apud Euseb. *i* Hymnos Nepotis collaudat, quos tunc fideles cantabant. S. Athenogenis antiqui Theologi

Hymnum,
e Dio. Longin. libro de sublimi eloquen. *f* Matrb. 26: 30. Marc. 14: 26. *g* Albin. epist. 106. *h* Euseb. l. 2. Eccl. hist. cap. 16. *i* Idem l. 7. c. 19.

Hymnum, quem cecinit per ignem martyrium consummaturus tanquam vulgò notum citat Basiliius libro de Spiritu sancto ad Amphilochem, ipsumque vocat exiterion, id est egressorium, vel ut alii legunt alexiterion, id est amuletum. Equis est adeò rudis, & imperitus Ecclesiasticæ antiquitatis, qui nesciat Paulum Samosatenum in Concilio Antiocheno damnatum, quod Hymnos, & cantus in honorem Christi compositos exploderet, ut patet ex epistola Catholicorum Episcoporum in historia Ecclesiastica Eusebii & S. Ephræm Harmonium hæreticum Bardefanis Syri filium, & Gregorius Nazianzenus Apollinarium sacris Hymnis filere fecerunt.

3. Plato Philosophorum mens rectissimum fore ait, ut Hymni, & laudes Dei precibus mixtæ canantur. Idem asserit Proclus lib. 2. Platonicæ Theologiæ cap. 11. Agellus nunquam Hymnos dicere definebat, teste Xenophonte in ejus vita. Militibus sacros Hymnos commendant Leo Imperator, & Joannes Cantacuzenus. Ipse quoque Julianus desertor eorum usum laudat, & extollit in quadam oratione, sive epistola acephala, cujus solum fragmentum ad nos pervenit. Eosdem inter assiduas Imperii curas Carolus Magnus frequentasse gesta ipsius testantur. Robertus Rex Franciæ cum Avallo nem obfideret, sacrosque Hymnos decantaret, magna pars murorum spontè corruit, ut tradit Paulus Æmiliius o. Concinnè apud Arrianum Epicæctus p. Num aliquid oportebat nos, si quidem intelligentia in nobis est quædam, publicè, & privatim facere quam laudare & celebrare Numen, eique pro beneficiis in nos collatis gratias agere? Nonne & fodientes decet, & arantes, & comedentes canere Hymnum Deo? Magnus Deus, qui nobis instrumenta hæc, quibus terram coleremus, exhibuit: magnus, qui nobis manus dedit, item ut gula deglutire possemus, qui ventrem, qui incrementa corporis occulta, qui ut sopiri somno possemus spirare effecit. Pro his universis laudare eum decebat, ac præstantissimum, divinissimumque Hymnum accinere confessionem hanc exprimentem, quod nimirum dederit nobis facultatem assequendi hæc omnia, ac certa via, rationeque iis utentem. Quid igitur sit? Quandoquidem plures cæci estis, an non esse oportet aliquem isto munere fungentem, & pro omnibus

debitam laudem Deo exhibentem? Si ego lusciniæ essem, facerem quod solent lusciniæ: si Cygnus, Cygni more canerem. Atqui composum rationis. Itaque Hymno mihi celebrandus est Deus: nam meum illud est officium, quod sanè præstabo, nec deferam ordinem hunc quoad ejus possum: vosque ut idem faciatis, atque eadem incedatis via, hortor. Hactenus Epicæctus. Et cantum quidem Hymnorum utilem esse ad movendum piè animum, & accendendum divinæ lectionis affectum asserit Augustinus, q. De quibus Hymnis, inquit, in Ecclesia canendis, & ipsius Domini, & Apostolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta. Augustino suffragantur alii Patres, quos in re clarissima superfluum est recensere. Est autem Hymnus, si propriè loquamur, ἡ εἰς Θεὸν ἀδὴ, Dei laus per carmen, sive cantus in Deum, sicut scholiastes Sophoclis definiit. Athenæus r in dipnosophistis; Hymnus cantus de Deo. Gregorius Naz. s in carminibus, Modulata laus est Hymnus, ut quidem arbitror. Elias Cretenfis r ejusdem Gregorii Scholiastes, Hymnus divinæ gloriæ est decantatio, laudisque ipsius prædicationis. Chrysostomus Proemio 2. in Psal. Hymnus est honorum verborum conceptio, quæ Deo offertur pro bonis, quæ nobis adsunt. Minus recta videtur Hymni finitio, quam assignat Ven. Beda præfatione in Psal. Hymnus est propriè laus Dei metricè scripta: si enim ad Hymnum ligatam orationem necessariam existimat, errat. Primarii sapientiæ antistites sunt, apud quos reperimus Hymnos soluta oratione compositos, videlicet apud Trifmegistum in Pimandro, Platonem in Symposio, & in Phædro præter alios adnotavit Rhodiginus u. Marinus Neapolitanus in Proclo, sive de felicitate, Hymnos inquit, efficiunt alii metro, alii oratione soluta. Egregiè Augustinus x Hymni proprietatem describit. Hymnus scitis quid est? Cantus est cum laude Dei: Si laudas Deum, & non cantas, non dicis Hymnum. Si cantas, & non laudas Deum, non dicis Hymnum. Si laudas aliquid, quod non pertinet ad laudem Dei, est cantando laudes, non dicis Hymnum. Hymnus ergo tria ista habet, & canticum, & laudem, & Dei. Laus ergo Dei cum canticum Hymnus dicitur. Quidam recentiores Poëtæ suis carminibus, quibus Sanctos invocant, Hymni titulum præfigunt, sed

pro-

k 1d. ibid. c. 24. l Plato 7. de legib. m Leo Imp. de re
taficat. 12. n. 113. n Cantacuz. l. 3. c. 62. o Paul.
Emil. in vita Roberti. p Epicæct. l. 1. c. 16.

q Aug. ep. 119. c. 18. r Athen. l. 4. c. 4. s Nazian.
Jambo l. 15. v. 14. t Elias in or. 9. Naz. n. 21.
u Rhodig. l. 7. cap. 5. x Aug. in Ps. 148.

propriè Hymni ad Deum pertinent, & soli Deo conscribi solent, quod præter alios observat Menander Rhetor. y

4. S. Benedictus z in Reg. Hymnum vocat Ambrosianum, nam tempore Divi Ambrosii frequentius cantari ceperunt Hymni ab eodem compositi, ut ipsemet de se testatur in fine concionis de basilicis non tradendis hæreticis. Monastica verò Regulæ sanctionem sic explicat Walfridus Strabo z, ut beatissimus Legislator per Ambrosianos, vel eos intelligat Hymnos, quos consecit Ambrosius, vel alios ad imitationem Ambrosianorum compositos. De qua re extat hic canon secundi Concilii Turonensis b. Licet Hymnos Ambrosianos habeamus in canone, tamen quoniam reliquorum sunt aliqui, qui digni sunt forma cantari, volumus libenter amplecti eos præter ea quorum auctorum nomina non fuerint in limine prænotata: quoniam quæ fide constiterint, dicendi ratione non obstant. Hymnos authenticos, qui in antiquis hymnariis reperiuntur, nominatim recenset Radolphus Tungrensis c eisdemque collegit, ac scholiis illustravit Jodochus Clichtovæus. Laudant Hymnorum auctores Isidorus d, Rabanus Maurus e, Walfridus Strabo f, & Berno Augiensis g. Sunt autem præcipui, qui Hymnos scripserunt, Synesius, & Hilarius Episcopi, Cosmas Hierosolymitanus, Joannes Damascenus, Theophanes, Theosterictus, Theoleptus, Merrophanes Smyrnæus, Prudentius, Beda, Sedulius, Paulinus, Venantius Fortunatus, Fulbertus Carnotens. Paulus Diaconus, Thomas de Aquino, Joannes Geometra, Maximus Margunius, & alii. In Officio nocturno solent hymni statim post Invitatorium decantari. Vocati enim, & invitati ad Deum illic quæ gaudemus, & exultamus, & si quæ sunt adhuc torpentia corda ad invitantis vocem nondum factis commota, per Hymni alacritatem, & jubilationem ad Psalmos devotè persolvendos excitantur. Si quidem, ut Magnus scribit Basiliius h, hilarem alacremque animæ æqualitatem hymnica conferunt cohortamenta. In Laudibus verò, itemque in Vesperis, & Completorio Hymni dicuntur post Psalmos, quia cum his horis ferventiores in divinis laudibus inveniri debeamus, con-

sentaneum est, ut ad opus psalmodiæ sine prævia Hymni cohortatione procedamus, ut fiat quod scriptum est, i In Psalmis, Hymnis, & Canticis. Prius enim ponuntur Psalmi, postea Hymni, ut potè res quædam diviniore, teste Chryostomo, demum cantica: qui ordo in hisce tribus officiis omnino servatur, nam post Hymnos Evangelica cantica modulatur. At in cæteris diurnis horis Hymnus præcedit Psalmos, quia curis quotidianis occupatum cor ad dulcedinem divini amoris hymnico personante concentu retrahi debet, sicut dicit Scriptura, k Pinguescent speciosa deserti, & valles abundant frumento, clamabunt, etenim Hymnum dicent. Quomodo pinguescet desertum? Quomodo corda depressa, & distracta divinæ gratiæ suavitate abundant? clamabunt inquit. Quid clamabunt? Hymnum dicent. Hymnus igitur dicendus est, ut divinæ consolationis epulo saginemur. Eructabunt labia mea Hymnum, inquit Psalmographus l, cum docueris me justificationes tuas. Eructat qui plenus est. Si divina jucunditate repletus es, si donis cœlestibus impinguatus, eructabunt Hymnum labia tua. Quare Hymnus aliquando præcedit, ut laude Dei repleatur os nostrum: aliquando subsequitur, ut de perceptis muneribus summo largitori gratias referamus. Quod enim à superis descendit, ut sapienter scribit Ennodius Ticinensis m, sola licet Hymnorum mercede taxari: Fabricator mundi ad potiora munera modulatis invitatur eloquiis. Hymnos autem idcirco stantes cantamus, ut in corporis erectione rectitudinem mentis ostendamus. Nam quid prodest, ait Augustinus n, quod Hymnum cantat lingua tua, si sacrilegium exhalat vita tua? Male vivendo multas linguas misisti in blasphemiam. Lingua tua vacat Hymno, & cæteræ te intuentium vacant blasphemis. Si ergo vis benedicere Dominum, fac verbum ejus, fac voluntatem ejus. Te decet Hymnus Deus, ait Psalmus. Sed ubi? In Sion. In Babylone non decet. Spes nostra fundata est in illa Civitate Hierusalem. Qui cantat secundum hanc spem, licet carne sit adhuc in Babylone, corde tamen cantat in Sion, dicente Apostolo, Conversatio nostra in cœlis est. Qui verò terrenis adhuc inhiat cupiditatibus, hic ab Hymnis alienus est, hic Hymnos cantare nequit de canticis Sion.

§. X. De

y Menander loco citato. z Bened. Reg. cap. 17. a Strabo c. 25. de reb. Eccl. b Concil. Turon. cap. 24. c Radolph. pro. 13. d Isidor. lib. 1. de Ecc. off. cap. 9. e Rab. Maurus. 2. c. 49. f Strabo cap. 2. g Berno Abb. cap. de reb. ad Mis. spectant. h Basil. epist. 1. ad Greg. Theol.

i Coloss. 3: 16. & ibid. Chrysost. k Psal. 64. l Psalm. 118. m Ennod. in Panegyrico ad Theodoricum. n Aug. in ps. 102.